

Urška Aladeojebi

VSE BARVE JAR

Skoraj 50-milijonski »mavrični narod«, kot je ob koncu apartheida 1994 Južnoafričane poimenoval nadškof Desmond Tutu, je uradno razdeljen na štiri kategorije – belce, »obarvane« (*Coloured*), temnopolte (oziroma po letu 1994 Afričane) in Indijce. Državna politika si od konca apartheida kljub veliki

Slika 1: Zastava

(http://tellim.com/texture_cd/texture/pattern/flag/south_africa.jpg)

raznolikosti želi narod združiti, zato zavzemajo stališče, da različnost narod družijo in ga naredi močnejšega. To se odraža tudi na ravni državnih simbolov in tako je Republika Južna Afrika edina država katere vzorec na zastavi je sestavljen iz šestih barv in katere besedilo himne zajema pet od enajstih uradnih jezikov. Barvitosti navkljub (ali pa prav zaradi nje) je del besedila pesmi Waka Waka, uradne himne letošnjega svetovnega prvenstva v nogometu, v jeziku Fang iz Kameruna in ne katerem izmed uradnih jezikov JAR. *Himna JAR:*

<p>(Xhosa) Nkosi sikelel' iAfrika Maluphakanyisw' uphondo lwayo, (Zulu) Yizwa imithandazo yethu, Nkosi sikelela, thina lusapho lwayo.</p> <p>(Sesotho) Morena boloka setjhaba sa heso, O fedise dintwa la matshwenyeho, O se boloke, O se boloke setjhaba sa heso, Setjhaba sa South Afrika – South Afrika.</p> <p>(Afrikans) Uit die blou van onse hemel, Uit die diepte van ons see, Oor ons ewige gebergtes, Waar die kranse antwoord gee,</p>	<p>Lord, bless Africa May her spirit rise high up Hear thou our prayers Lord bless us.</p> <p>Lord, bless Africa Banish wars and strife Lord, bless our nation Of South Africa.</p> <p>Ringing out from our blue heavens From our deep seas breaking round Over everlasting mountains Where the echoing crags resound</p> <p>Sounds the call to come together, And united we shall stand, Let us live and strive for freedom, In South Africa our land.</p>
--	---

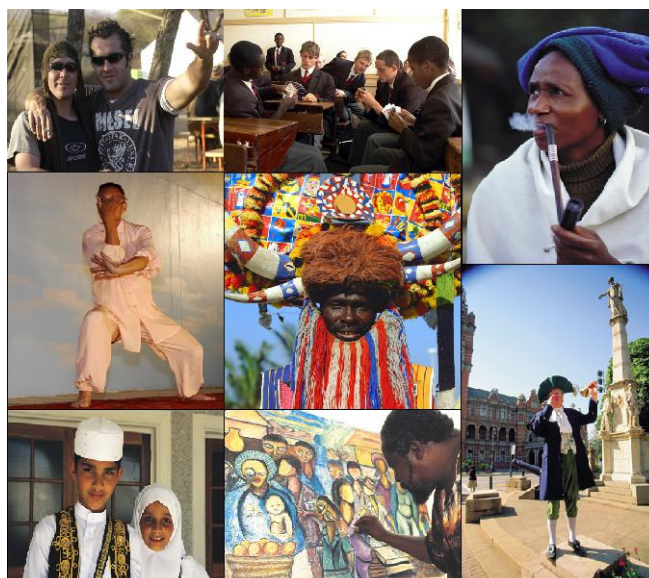
Prav tako se na uradnem grbu, v veljavi od leta 2000, nahaja napis v mrtvem jeziku Khoisan, jeziku prvotnih prebivalcev območja današnje JAR, ki jih danes ni več. Napis po zagotovilih edinih znanstvenikov, ki jezik poznata, pomeni »harmonija v različnosti«. Na prvi pogled se pri enajstih uradnih jezikih zdi izbira jezika, ki ga nihče izmed prebivalcev ne razume, smešna. A ker so kljub trudu za poenotenje naroda odnosi med posameznimi skupinami še vedno precej zaostreni, se izbira izkaže za smotrno, saj se ne navezuje na nobeno izmed skupin, hkrati pa se obrača h koreninam. S tem naj bi se spodbujalo spoštovanje do vseh jezikov in kultur ter humanost do drugih, torej »ubuntu«, kot pravijo Zulu.

Slika 2: Grb
(http://www.hummingbirdminerals.com/453px-Coat_of_arms_of_South_Africa_svg.jpg)

KATERE BARVE?

Kategorije prebivalstva so imele v času apartheida posebno vlogo. Takrat je vsak prebivalec spadal v eno izmed naštetih skupin, ki je določala kje lahko živi, kje se lahko giblje, katere šole lahko obiskuje, katera dela lahko opravlja in katere storitve javnih služb lahko koristi. V katero kategorijo posameznik spada so na podlagi zunanjšega izgleda določili beli uslužbenci Oddelka za domače zadeve (*Department of Native Affairs*). Pri svojih odločitvah so upoštevali tudi kulturne kriterije, kot so življenjski stil, pripadnost družbenemu razredu, znanje jezikov ter mero sprejemljivosti v posamezni skupnosti. Največja težava tovrstnega razvrščanja je bila, da so lahko

Slika 3 (vir: http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38)

otroci istih staršev na podlagi različnih zunanjih izgledov spadali v različne kategorije, zaradi česar so bile družine večkrat ločene in preseljene v različne dele mesta. Ker so pred apartheidom mešane zveze bile dovoljene, so otroci istih staršev lahko imeli precej različen izgled. Tako se je v družini s štirimi otroki lahko pripetilo, da je bil eden izmed otrok klasificiran kot temnopolt, eden kot bel, eden kot »obarvan« in eden kot Indijec. Na odločitev uradnikov so se lahko pritožili, a če njihovi pritožbi ni bilo ugodeno, so se člani družine morali preseliti v različne dele mesta.

BELI

Danes se na cenzusu posamezniki sami odločijo v katero kategorijo spadajo. S kategorijo belcev se identificira 9,6% prebivalcev, ki so večinoma potomci kolonialnih imigrantov iz Nizozemske, Nemčije, Britanije ter francoskih Hugenotov. Ti so v JAR prihajali od 16. stoletja dalje in se lingvistično delijo v dve skupini – angleško in afrikaansko govoreče. Čeprav je v javnosti načeloma dovoljena raba kateregakoli izmed enajstih uradnih jezikov in mora na državnih uradih vsak imeti možnost uporabljati katerikoli jezik želi, se na univerzah, v politiki, poslovanju in medijih največ uporablja angleščina. Posamezni afriški jeziki so v rabi le v nižjih razredih osnovne šole, tudi kjer so vsi učenci iz iste etnične

Slika 4 (vir:

http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38)

skupine. Anthony Butler, profesor na Univerzi v Johannesburgu, ugotavlja, da se s tem omejuje možnost vstopa na trg dela tistim, ki angleško ne znajo tako dobro. Angleščina še vedno predstavlja jezik moči, osvoboditve in daje možnost dviga na družbeni lestvici. Afrikaans, drugi najbolj pogost jezik v javnem diskurzu, je germanski jezik. Izhaja iz nizozemščine, na katero so v JAR vplivali jeziki lokalnih Khoi (nomadski pastirji) in San (lovci in nabiralci), azijskih delavcev, pa tudi drugih afriških etničnih skupin.

Poleg naštetih v kategorijo belcev spadajo še judje, ki so večinoma prišli na prelomu 20. stoletja iz Litve, belci iz Zimbabveja, ki so zaradi nestabilnih razmer v Zimbabveju ob osamosvojitvi 1980 prišli v JAR, podobno tudi Portugalci iz Angole in Mozambika.

Pridružujejo se jim še Japonci, ki so zaradi visokega položaja na družbeni lestvici (bili so precej premožni) imeli v času apartheida častno oznako belca.

INDIJCI

S kategorijo Indijcev se identificira 2,5% prebivalcev. Ta kategorija pravzaprav zajema vse južne in jugovzhodne Azije, večinoma potomce delavcev, ki jih je v 19. stoletju za delo na sladkornih plantažah pripeljala Nizozemska Vzhodnoindijska družba. Plantaže so bile najpomembnejši sektor kolonialne ekonomije, vendar so delovno silo morali pripeljati od drugod, saj med Zuluji zaradi lastništva zemlje interesa za delo na plantažah ni bilo. Danes se večina azijskih Južnoafričanov preživlja s podjetništvom in trgovino.

Slika 5 (vir: http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38)

»OBARVANI«

Naslednja kategorija so »obarvani« (8,9% prebivalcev), kamor sodijo otroci, katerih predniki so bili pripadniki različnih etničnih skupin, večinoma evropskih kolonialistov in afriških ali azijskih žensk. Identiteta, občutek pripadnosti v kategorijo »obarvani« se je sicer razvila šele v 20. stoletju, v času apartheida, na podlagi podobnega družbenega položaja. Pripadnost tej kategoriji je prinašala nekaj več privilegijev kot kategorija temnopolti, imeli so tudi nekoliko višji družbeni položaj in povečini bili nadzorniki temnopoltih delavcev. Materni jezik večine je Afrikaans, živijo pa večinoma v Cape Townu.

http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38

AFRIČANI

Slika 8 Predstavnica skupine Zulu

(vir:

http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38)

barvitem Zulu praznovanju Shaka Zulu, v čast najpomembnejšemu Zulu kralju, združitelju Zulu naroda. Pomembnejši festival je tudi festival plesa s trstičjem, ki spodbuja čistost med nedolžnimi dekletmi in spoštovanje mladih žensk. Tradicionalno so dekleta s trstičjem zaplesale pred kraljem, ta pa si je med njimi eno izbral za ženo. Mswati III, kralj Swazilanda, države, ki jo JAR skoraj povsem obdaja, tej tradiciji še vedno sledi, tako si je nekaj izmed svojih žen izbral med dekletmi, ki so plesale na festivalu.

Poleg ostalih afriških etničnih skupin (Ndebele, Northern Sotho, Sotho, Swazi, Tswana, Tsonga in Venda) je leta 2008 vrhovno sodišče odločilo, da v to skupino spadajo tudi Kitajci, ki so v JAR prišli pred 1994, saj so v času apartheida prav tako bili klasificirani kot »obarvani« in s tem diskriminirani. Danes ima tovrstna oznaka zaradi politike spodbujanja ekonomskega opolnomočenja temnopoltih (znana kot BEE) nekaj prednosti, zato je zaželena. Hkrati pa ta oznaka zbuja nezadovoljstvo med belimi Južnoafričani, saj menijo, da so sami prav tako Afričani, pa čeprav beli,

Največja kategorija so Afričani (79% vsega prebivalstva), med katerimi je z 10 milijoni, torej skoraj 24% vseh prebivalcev, Zulu največja etnična skupina v državi. Trenutno najvidnejši predstavnik Zulu je predsednik Jacob Zuma. Na območje JAR so se, tako kot druga največja etnična skupina v JAR, Xhosa (18% prebivalcev), s severa priselili pred prihodom Nizozemcev v 16. stoletju. Danes se trudijo ohranjati svojo tradicijo in kulturo, ki igra pomembno vlogo tudi v vedno bolj razvijajočem se turizmu v JAR. Kako pomembna je tradicija kaže tudi to, da je eden izmed

državnih

praznikov »dan tradicije«, ki temelji na

Slika 7 Ples v čast Shaka Zulu (vir:

http://www.southafrica.info/pls/cms/show_gallery_sa_info?p_gid=2363&p_site_id=38)

zaradi česar se pričakuje, da se bodo opredelili za belce. Ta način kategoriziranja se jim zdi sporen, saj menijo, da spadajo v obe kategoriji.

IMIGRANTI

Ann Bernstein Johannesburg primerja z New Yorkom, pri čemer naj bi Johannesburg za Afriko predstavljal to, kar New York predstavlja svetu. Je del ene najbolj razvitih držav v Afriki, ki je prav zaradi tega priljubljena destinacija migrantov. Po ocenah je v JAR vsaj 5 milijonov (ilegalnih) migrantov in beguncev, predvsem iz Zimbabveja (okoli 3 milijone), Konga, Somalije, Burundija, Mozambika in Angole. Zaposleni so večinoma v neformalnem sektorju, na nižje plačanih delovnih mestih, zaradi česar je med revnejšimi Južnoafričani prišlo do porasti ksenofobije proti migrantom iz drugih afriških držav. Menijo namreč, da jim migrantje kradejo njihova delovna mesta. Leta 2008 so bili ksenofobni napadi tako hudi, da so se ljudje vračali v svoje države, pa čeprav v vojne razmere.

O ksenofobiji:

<http://www.youtube.com/watch?v=GzBoZyaki3A&feature=related>

in

http://www.youtube.com/watch?v=6p_Ql2u1INw&feature=related

MAVRIČNI PREPLET

Kljub želji, da bi se presegla rasna nasprotja in bi se ustvarila harmonija, je po koncu apartheida prišlo do zaostritev na več ravneh. Država se pod vodstvom stranke Afriški nacionalni kongres (ANC) trudi popraviti posledice politike, temelječe na barvi kože. Predsednik Mandela je ustanovil Komisijo za resnico in spravo (*Truth and Reconciliation Commission*), ki naj bi odkrila rasistična dejanja in odobrila pomilostitve krivo obsojenim, ter ustavno sodišče, ki skrbi da je vsa zakonodaja v

skladu z ustavo. S tem naj bi zaščitili človekove pravice vseh prebivalcev, a v praksi se s poudarjanjem pravic nekoč zatiranih temnopoltih pogosto krši pravice belcev, pa tudi ostalih manjšin.

V želji, da bi popravili krivice, storjene temnopoltim prebivalcem, so uvedli že omenjeno politiko zaposlovanja, ki daje prednost temnopoltim, zaradi česar mnogi izobraženi beli in »obarvani« Južnoafričani ne dobijo zaposlitve. Nekateri menijo, da se prek določenih zahtev za razpisana delovna mesta, kot na primer znanje enega izmed afriških jezikov, izvaja prikriti rasizem. Večina belcev namreč ne govori tekoče nobenega izmed Bantu jezikov. Podjetjem je v interesu zaposliti temnopolte, saj s tem dobijo posebne ugodnosti. Oblast pravi, da je tovrstna politika zaposlovanja potrebna, saj se bo tako zmanjšala revščina. Večina revnih prebivalcev je namreč temnopoltih, zato se je potrebno osredotočiti nanje, pomagati množicam, pa čeprav v procesu škodijo ostalim prebivalcem.

Trenutno se vlada osredotočna na agrarne reforme, s katerimi želijo redistribuirati zemljo in naravne vire, katerih lastniki so trenutno večinoma beli Južnoafričani. Ti redistribuciji seveda nasprotujejo in ugovarjajo, da temnopolti ne bodo znali obdelovati zemlje, kar bi imelo posledice na državni ravni, kot se je zgodilo v sosednjem Zimbabveju. Politiki se pravzaprav zgledujejo Zimbabveju, kjer so reformo že izvedli, pri čemer dejstvu, da je po redistribuciji zemlje v Zimbabveju prišlo do hude ekonomske krize, ne posvečajo veliko pozornosti. Zagotavljajo namreč, da do podobne situacije v JAR ne bo prišlo, saj bodo poskrbeli za izobraževanje novih kmetovalcev. Seveda pa je poleg znanja potrebna tudi (draga) primerna oprema, predvsem pa motivacija za tovrstno delo, ki ni samoumevna. Reforma bi sicer predstavljala kompenzacijo za preteklost, a izvesti jo je potrebno premišljeno, saj agrarni sektor predstavlja pomemben del državne ekonomije. Večina si zemlje želi le, ker menijo, da jim pripada, saj so na njej živeli preden so prišli Evropejci. Pri tem pozabljajo, da so se tudi oni na to območje priselili in vzeli zemljo Khoi in San. Po tej logiki bi edini pravi lastniki zemlje bili Khoi in San, ki pa jih ni več.

Pomemben prispevek k ekonomiji ima tudi gostovanje nogometnega prvenstva, ki je prineslo veliko delovnih mest. Ta bodo po koncu prvenstva povečini izginila, zato se poraja vprašanje, v kolikšni meri bo to zamajalo stabilnost JAR.

BEG MOŽGANOV

Predvsem zaradi visoke stopnje brezposelnosti (kar 24% prebivalcev) prihaja do porasti kriminala, zlorab drog, alkoholizma, brezdomstva ter dela otrok. Pričeli so se pojavljati skvoterji, ki zasedajo hiše, vendar ne vedno le praznih. Dogaja se, da skvoterji hišo zasedejo v času, ko je njen (beli) lastnik na dopustu, ta pa po vrnitvi hišo težko dobi nazaj, saj pri tem tvega maščevanje skvoterjev in s tem svoje življenje. Če v času apartheida zaklepanje vhodnih vrat ni bilo potrebno, so prebivalci po letu 1994 morali svoje domove zaščititi z vsaj tri metre visokimi ogradami, premožnejši pa so najeli tudi zasebne varnostnike. Čeprav se od konca apartheida vsak lahko giblje in živi kjer želi, se ljudje sicer gibljejo povsod, pri bivanju pa je segregacija še vedno precejšnja. V eni soseski pretežno živijo le pripadniki ene izmed kategorij. Po mnenju nekaterih je zaradi takšnega načina bivanja manj kriminala med Afričani, saj ti živijo bolj povezano, stopnja družbene kontrole je veliko višja kot med belci ali Indijci. Poleg tega nasilje izvajajo predvsem temnopolti, torej pripadniki afriških etničnih skupin, nad drugimi etnijami, predvsem pa nad tujimi migranti, saj naj bi ti prispevali k visoki stopnji brezposelnosti.

Zaradi porasta kriminala in težav pri pridobivanju zaposlitve prihaja do množičnega izseljevanja prebivalstva. Po ocenah naj bi se v zadnjih desetih letih izselilo (predvsem v Veliko Britanijo, Avstralijo, Novo Zelandijo, ZDA in Kanado) vsaj milijon Južnoafričanov, večinoma izobraženih ter predvsem belcev. Čeprav beg možganov vpliva na ekonomsko rast in razvoj države, pa Anthony Butler ugotavlja, da nekateri ohranijo stike, razvijejo poslovne vezi in s tem posredno prispevajo k razvoju JAR.

O izseljevanju:

<http://www.youtube.com/watch?v=eXIEqX7aB9U&feature=related>

Etnično tako raznoliko državo z različnimi interesi posameznih skupin je težko poenotiti. Mnoge države, med drugim tudi Jugoslavija, so zaradi notranje raznolikosti že razpadle, v nekaterih na tej osnovi divja državljanska vojna, skoraj povsod pa, sicer na različne načine, etnične manjšine zahtevajo vedno več pravic. Življenje v

sožitju je zahteven projekt in glede na trenutno stanje v JAR se zdi, da je pot do mavrične dežele še dolga.

Uporabljena literatura:

Adam, Heribert in Kogila Moodley (1993) 'South Africa: The opening of the apartheid mind.' V: *The Politics of Ethnic Conflict Regulation*. John McGarry in Brendan O'Leary, ur. London, New York: Routledge. Str. 226-251.

Bennett, Tom W. (1999) 'Boundaries between African customary law and the constitution in South Africa.' V: *Frontiers and Borderlands: Anthropological Perspectives*. Michael Rösler in Tobias Wendl, ur. Frankfurt am Main: Peter Lang. Str. 187-201.

Bernstein, Ann (2002) 'Globalization, Culture, and Development: Can South Africa be more than an Offshoot of the West?' V: *Many Globalizations: Cultural Diversity in the Contemporary World*. Peter L. Berger in Samuel P. Huntington, ur. Oxford: Oxford University Press. Str. 185-250.

Bhorat, Haroon, Jean-Baptiste Meyer in Cecil Mlatsheni (2002) *Skilled Labour Migration from Developing Countries: Study on South and Southern Africa*. Dostopno na: <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/download/imp/imp52e.pdf>; pregledano 26. 4. 2010.

Butler, Anthony (2004) *Contemporary South Africa*. Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.

Goodwin, June in Ben Schiff (1995) *Heart of Whiteness*. New York: Scribner.

Hamilton, Carolyn (1999) 'Where is the border now?: The new politics of identity in South Africa.' V: *Frontiers and Borderlands: Anthropological Perspectives*. Michael Rösler in Tobias Wendl, ur. Frankfurt am Main: Peter Lang. Str. 45-59.

Hendricks, Cheryl (2004) 'The Burdens of the Past and the Challenges of the present: Coloured Identity and the Rainbow Nation.' V: *Ethnicity and Democracy in Africa*. Bruce Berman, Dickson Eyoh in Will Kymlicka, ur. Oxford, Athens: Ohio University Press. Str. 113-129.

Klug, Heinz (2000) 'How the Centre Holds: Managing Claims for Regional and Ethnic Autonomy in a Democratic South Africa.' V: *Autonomy and Ethnicity: Negotiating Competing Claims in Multi-ethnic States*. Yash Ghai, ur. Cambridge, New York: Cambridge University Press. Str. 99-122.

Marks, Shula (2004) '»The Dog that does not Bark, or why Natal did not Take Off«: Ethnicity and Democratization in South Africa: KwaZulu Natal.' V: *Ethnicity and Democracy in Africa*. Bruce Berman, Dickson Eyoh in Will Kymlicka, ur. Oxford, Athens: Ohio University Press. Str. 183-200.

Moyo, Sam (2004) *The Politics of Land Distribution and Race Relations in Southern Africa*. Geneva: United Nations Research Institute for Social Development.

Narang, A. S. (2005) 'World Conference against Racism: Prospects and Challenges.' V: *Cultural Studies: From Theory to Action*. Pepi Leistyna, ur. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Pub. Str. 309-319.

Sharp, John (2008) '»Fortress SA«: Xenophobic Violence in South Africa.' *Anthropology Today* 24 (4): 1-4.

Simeon, Richard in Christina Murray (2004) 'Multi-level Governance in South Africa.' V: *Ethnicity and Democracy in Africa*. Bruce Berman, Dickson Eyoh in Will Kymlicka, ur. Oxford, Athens: Ohio University Press. Str. 277-301.

Wilson, Richard A. (2002) 'The Politics of Culture in Post-apartheid South Africa.' V: *Anthropology beyond culture*. Richard G. Fox in Barbara J. King, ur. Oxford, New York: Berg. Str. 209-231.

Internetni viri (pregledani v maju 2010):

<http://www.minorityrights.org/?lid=3963>

<http://www.southafrica.info/about/people/language.htm>

<http://www.southafrica.info/about/people/population.htm>

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/africa/article4168245.ece>

<http://www.fin24.com/Economy/Million-whites-leave-SA-study-20060924>

<http://www.queensu.ca/samp/sampresources/samppublications/policyseries/policy20.htm>

http://www.nytimes.com/2008/05/23/world/africa/23iht-23saf.13165981.html?_r=1

<http://news.sky.com/skynews/Home/Sky-News-Archive/Article/20080641277808>

<http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=81618>

<http://www.minorityrights.org/?lid=3963>

<http://www.humnet.ucla.edu/aflang/zulu/culture.html>

<http://www.drakensberg-tourism.com/zulu-culture-traditions.html>

<http://www.everyculture.com/wc/Rwanda-to-Syria/Xhosa.html>